

Bursan, som bör vara av samma färg som kalkklädet, placeras i sakristian ovanpå kalkklädet. Vid framkomsten till altaret placeras celebranten kalken till höger på altaret, tar ut korporalet ur bursan och breder ut detta på altaret. Kalken placeras sedan, som nämnt, mitt på detta, och bursan uppställs på altarets vänstra sida, till dess korporalet vid nattvardsmässans slut vecklats ihop. Då inlägges detta på nytt i bursan, vilken ånyo lägges ovanpå kalken. Bursa och korporale har under de senaste åren alltmer kommit till användning i Svenska kyrkan.

Slutligen är ännu ett föremål att nämna i detta sammanhang, nämligen den s. k. pallan. Pallan utgöres av en fyrkantig pappskiva, överdragen med linnetyg. Vid kalkens iordningställande i sakristian före gudstjänsten placeras pallan ovanpå patenen och under kalkklädet. Genom denna åtgärd får kalkklädet ett mycket vackrare fall än eljest. Under tillredelsepsalmen placeras pallan ovanpå den avtäckta kalken, sedan vinet gjutits i denna. Pallans uppgift är av rent praktisk art: att skydda kalken för nedfallande blomblad, flugor, damm o. s. v. Den ligger därför hela tiden på kalken utom då instiftelseorden läsas över kalken.

Torftigheten ifråga om nattvardsfirandets tillbehör i Svenska kyrkan får väl åtminstone delvis ses i sammanhang med nattvardslivets förfall över huvud taget hos oss. Samtidigt som vi bedja om och redan börja skönja en ny kärlek till Nattvardens gåva i vår Kyrka, böra vi också tänka på att förse våra kyrkor med de av ålder brukade tillbehör för nattvardsfirandet, som ha till uppgift att öka helgden och värdigheten kring denna högheliga handling.

Bengt Ingmar Kilström.

Kyrklig skrud och prydnad 1950.

Intresset för kyrkoarkitektur och kyrklig konst har under de senaste åren på ett glädjande sätt spritt sig utanför de egentliga fackmännens krets till en bredare allmänhet. Härom vittnar icke minst deltagandet i de utfärder till konsthistoriskt märkliga kyrkor, som under det senast förflutna året anordnats. Det initiativ till kyrkbussfärder, som togs av Stockholms Stiftsråd för ett par år sedan, har fullföljts i Svenska Dagbladets och Nordisk Resebureaus regi med största intresse från allmänhetens sida. Det har också blivit mer och mer vanligt, att kyrkliga sammanslutningar göra studieresor till några historiskt intressanta medeltidskyrkor.

Under året ha flera sådana resor företagits från Stockholm och orter i Stockholms närhet. Stockholmskretsen av K. S. V. har härvid varit en föregångare, och dess sedvanliga vårutfärd för studium av kyrkor och orglar samlar alltid en grupp intresserade deltagare.

Kontaktskonferenserna i Sigtuna mellan präster och konstnärer ha även fortsatt. Ett resultat av dessa är den lilla samlingen av föredrag, som hölls i Sigtuna 1949 och som utgivits under titeln *Kyrka och konst 1950*. Särskilt fäster man sig där vid Evert Palmers värdefulla studie *Kult och konst* med väsentliga synpunkter på den liturgiska konstens problem. Samma frågekomplex har också behandlats av undertecknad vid sammankomst med Gästriklands Prästsällskap. I Stockholm har vid några tillfällen anordnats föredragsserier i kyrklig konst och liturgiska frågor. Genom tillmötesgående från Historiska Museets ledning kunde i museilokalen på inbjudan av Diakonistyrelsens konstutskott och Librarias styrelse en sammankomst mellan präster, konsthistoriker och elever vid Konsthögskolan och Konstfackskolan anordnas i maj månad. Med glädje noteras också den av K. S. V. i Linköpings stift anordnade textilkursen i Skänninge.

Trots restriktionerna på byggnadsområdet ha flera kyrkorestaureringar kunnat verkställas. Stort intresse tilldrog sig Nöttja kyrkas restaurering, vid vilken stavkyrkoplankor från en försvunnen kyrka på platsen anträffades. Dylika sällsynta fynd äro av största intresse för kännedomen om vår äldsta kyrkliga träarkitektur och dess omfattning. I detta sammanhang måste även erinras om den märkliga återuppbyggnaden och förnyelsen av Lidhults gamla träkyrka, vilken efter ett spännande byggnadshistoriskt detektivarbete av Fil. dokt. Erik Salvén och genom kyrkoherde Knut Peters ingripande kunnat nyuppföras såsom S:t Olofs kapell i Tylösand. Den gamla kyrkans byggnadshistoria och det nya kapellets uppbyggnad och inredning har skildrats i en vacker skrift, *S:t Olofs kapell i Tylösand*. Historik och beskrivning av Knut Peters och Erik Salvén. Ett ypperligt exempel på god, modern restaureringsteknik erbjuder Vänge kyrka på Gotland, som efter en omfattande renovering återöppnades för gudstjänst i februari månad. Kyrkans restaurerade interiör med den historiskt högst värdefulla Hegvaldsfunten längst nere i västpartiets förhall, det romanska crucifixet i triumfbågen och de luftiga valven är av största konsthistoriskt värde. Bilder ur kyrkobyggnadens historia och restaureringens

förlopp har tecknats i Julhälsningar till församlingarna i Visby stift av Erik Beijer.

Vårt lands ur alla synpunkter största och mest intresseväckande restaureringsfråga har under året på nytt aktualiserats, då prisnämndens beslut i omtävlingen om Uppsala domkyrkas restaurering offentliggjordes i början av året. Restaureringen har behandlats i flera artiklar av såväl dagspressen som fackorganen. En utmärkt redogörelse för de olika förslagen har givits i Julhälsning till församlingarna i Ärkestiftet av Öyvind Sjöholm, som gjort några beaktansvärda Reflexioner kring katedralen. Något slutgiltigt avgörande har icke uppnåtts genom denna förnyade tävlan. Vi torde sannolikt få vänta länge ännu på att den slutgiltiga restaureringen påbörjas. Under tiden bli domkyrkans kleristoriemurar och strävsystem steg för steg omdanade i en för byggnaden uppenbart främmande anda.

Under året har Erik Lundberg publicerat fjärde delen av sin stora allmänna arkitekturhistoria, Arkitekturens formspråk, som behandlar Västerlandets medeltid 1200—1450 och vars material huvudsakligen omfattar den kyrkliga gotiken. Den omfattande volymen på över fem hundra kvartosidor är synnerligen rikt illustrerad. Ett i alla avseenden stort verk har Johnny Roosval skänkt oss med »Gotländsk Vitriarius», en systematisk framställning av medeltidens gotländska glasmåleri och dess ikonografi. Arbetet utgör en ny länk i den dyrbara kedja av Roosvals gotländska undersökningar, där tidigare kyrkoarkitekturens och dopfontsskulpturens problem klarlagts. Typografiskt torde »Gotländsk Vitriarius» vara något av det yppersta, som sett dagen i vårt land. Dess färgplanscher kunna endast karakteriseras som utsökta. Serien Upplands kyrkor har också fortskridit ett gott stycke med ett flertal nya häften, som snart komma att samlas i en ny volym. Slutligen må nämnas undertecknads handbok i kyrkokonst och kyrklig konstarkeologi, Kyrka och Kyrkoskrud, som publicerats under året.

Lidingö den 4 januari 1951.

Ragnar Stenberg.